

GAZDASÁG & TÁRSADALOM

Journal of Economy & Society

TARTALOM

Nyikos, Bendegúz Richárd
Consumer Behaviour of Generation Y and Z during the Pandemic

Papp-Váry Árpád – Lukács Rita
Hogyan kommunikál felelősen egy márka a Covid-19 járvány idején?

György Ottilia – Orbán Endre
Az élelmiszervásárlási szokások átalakulása a Covid-19 első hullámában
Romániában és Magyarországon

von der Crone, Caspar
Supply of organic soy from EU production for more sustainability

Obádovics Csilla
Lovak, lovasok, lovardák

2021/1

Gazdaság & Társadalom

14. ÉVFOLYAM

2021.

1. SZÁM

TARTALOM

TANULMÁNYOK/STUDIES	3
Consumer Behaviour of Generation Y and Z during the Pandemic: Attitude Change towards Restaurants and Delivery	
<i>Bendegúz Richárd Nyikos</i>	5
Hogyan kommunikál felelősen egy márka a Covid-19 járvány idején?	
Az IKEA esete	
<i>Papp-Váry Árpád – Lukács Rita</i>	26
Az élelmiszervásárlási szokások átalakulása a Covid-19 első hullámában Romániában és Magyarországon	
<i>György Ottilia – Orbán Endre</i>	42
Supply of organic soy from EU production for more sustainability	
<i>Caspar von der Crone</i>	62
Lovak, lovasok, lovardák – lovasturizmus Magyarországon és a Fertő-tájon	
<i>Obádovics Csilla</i>	77
ABSTRACTS IN ENGLISH	95

Lovak, lovasok, lovardák – lovasturizmus Magyarországon és a Fertő-tájon

*Obádovics Csilla*¹

ABSZTRAKT: Magyarországon nagy és történelmi hagyományai vannak a lótenyésztésnek, a lovassportnak és a lovaglásnak. A magyarokat általában lovas nemzetnek tekintik. A 19. században jelentős fejlődés indult meg a lótenyésztésben, a lóversenyezésben és a hobbilovaglásban. A fejlődés lelassult, mivel a lovakkal kapcsolatos ágazatok, mint a turizmus, a civil szervezetek és a vállalkozói vállalkozások, a kulturális és történelmi örökséghez szorosan kötődő ágazatok a rendszerváltás előtti időkben háttérbe szorultak. A lovak száma a rendszerváltás utáni elmúlt néhány évtizedben nőtt, csakúgy, mint a lovas turizmussal vagy a lovakkal kapcsolatos kulturális örökséggel foglalkozó civil szervezetek, vállalkozók száma. Hazánkban fontos szerepe van a lovasturizmusnak, mely a magyar idegenforgalom egyik vonzereje. Hazánk legszebb tájain, rétjein, erdeiben még szabadon lehet lovagolni. Folyamatban van az egész országot átívelő lovastúra útvonal kialakítása, a megfelelő szálláshelyek feltérképezése, lovas pihenőhelyek létrehozása.

A lovastúrák szereplői a lovasok, a lovak, a lovardák, a szállásadók, vendéglátóhelyek, és a túraútvonal. 587 regisztrált lovarda szerepel a nyilvántartásban, 418 lovarda tevékenységei között szerepel a Tereplovaglás, túrázás. Több mint 3500 vizsgáztatott ló van. A lovardák patkós minősítése jelzi a színvonalat és a tevékenységek sokszínűségét.

A Fertő-tó környékén lévő településeken több lovarda található. Ezek egy része versenysport istálló, vagy bértartó hely, van lovasiskola, de túrázással, túraszervezéssel és turizmust kiszolgáló lovagoltatással csak a Fertő-parti Lovasklub foglalkozik. Évente megrendezésre kerülő lovastúra a *Széchenyiek nyomában* c. túra, ahol a lovaglás, lovaskocsis kirándulás mellett a kultúrkörnyezet megismerése is cél.

KULCSSZAVAK: lovasturizmus, lovastúra útvonal, Patkós minősítés, aktív turizmus, passzív turizmus

JEL-kódok: L83, Z32

¹ Prof. Dr. Obádovics Csilla egyetemi tanár, SOE LKK
(obadovics.csilla@uni-sopron.hu)

Bevezetés

A 19. század elején gróf Széchenyi István angol példa alapján megreformálta a lótenyésztést és a lovassportot. A lovak szerepe a versenysportokban és a hobbilovaglásban egyre fontosabbá vált, de elsősorban a felsőbb társadalmi rétegekben volt népszerű. A mai magyar lovas kultúra nemzeti örökségünk fontos része. A világháborúk során a lovak száma jelentősen megfogyatkozott. A lólétszám a két világháború között még a 900 ezer egyedet is meghaladta, majd a második világháború idején a külföldre menekített tenyészlő állományunknak csak egy kis része került vissza hazánkba. 1958-ban 700 ezer egyedet tartottak nyilván, többségük magángazdálkodóknál mezőgazdaságban használt munkalovak voltak. A lovasvilág mélyrepülése ekkor kezdődött, annak ellenére, hogy a lovasturizmus ezekben az években indult fejlődésnek. A nyolcvanas évek végére a lovak száma hazánkban százezer alá csökkent.

A magyarországi lóállomány szerkezetében és szerepében jelentős változások figyelhetők meg az elmúlt néhány évtizedben. A változás fontos tényezője, hogy a ló a gazdasági hasznosítás mellett más társadalmi, kulturális és hagyományőrző funkciókat kapott, az átalakulást segítő vállalkozásokat, civil szervezetek alakultak. 30 évvel a változás után a lovaszektor szabályozása még mindig zavaros és ellentmondásos. A tanulmányban bemutatjuk a turizmus lovas üzletágának fejlődését, valamint a regisztrált, lovas szolgáltatásra fókuszáló civil szervezetek szerepét.

Magyarországon a lovasturizmus nagy múltra tekint vissza. Lovastúránk már közel 90 éve vonzzák a külföldi aktív és passzív turizmusban résztvevő turistákat egyaránt. A szervezett lovastúrának, a látványos lovasbemutatóknak egyaránt nagy hagyománya van hazánkban. Köszönhető mindez a természeti értékeknek, ahol még napjainkban is szabadon túrázhatnak a lovasok.

Az első igazi lovastúrát 1934-ben a Magyar Gazdák Országos Lovas-egyesülete szervezte. Ezen a túrán 60 holland vendég vett részt. 1956 után az IBUSZ kezdett lovastúrákat szervezni első sorban külföldieknek. 1962-ben Tihanyban, a Mátra-Bükk térségben, Gyöngyös és Szilvásvárad között indult nagyobb lovastúra az aktív turizmus kedvelőinek. Ekkoriban váltak híressé a Hungária lovastúrák. A Balatonfelvidéken is beindult a lovasturizmus és a többnapos lovastúrák szervezése. (Nagy, 2000; Németh, 2004). A lovastúrák nem csupán a lovaglás élményét adták az ide látogató külföldieknek, Magyarországról is kaptak egy összképet. (Györffy-Villám, 2001; Lóska, 2001).

A rendszerváltás átformálta a korábban jól működő rendszert. A központi szervezett lovasturizmus és turisztikai szolgáltatások mértéke csökkent, a magán lovardák és ménesek száma robbanásszerűen nőtt. Kialakult a hobbilovaglás és hobbilóttartás, ami eleinte a gazdag elit sajátossága volt. A lovasklubok, lovas egyesületek számának növekedésével a lovaglás mára már nem csupán a gazdagabbak hobbijának számít.

Az aktív lovasturizmus definíciója

A lovas turizmus kutatásának egyik akadály a használatban lévő terminológiák sokfélesége. Nincs egy világos egyértelmű definíció a lovasturizmusra vonatkozóan (Buchmann, 2017). Az aktív lovasturizmusra vonatkozó különböző definíciókat tartalmazza a következő táblázat, a teljesség igénye nélkül.

1. táblázat: Lovasturizmus definíciók

No	Szerző (ország)	Definíció
1.	Ollenburg (2005)	A lovasturizmus a vezetett tereplovaglástól kezdve, az egynapos lovastúrákon át a többnapos lovastúrákig, vagy lovaglás a lovarda területén, vagy lovasfogattal tett kirándulásig mindent magába foglal.
2.	Kozak (2013) (Lengyelország)	A vidéki térségek aktív turizmusának egy formája, amely során a lovasközpontból indulva kilovagolnak vagy kikocsiznak a természetbe
3.	Helgadóttir & Sigurðardóttir (2008, 2015) (Izland)	Lovaglás vidéken (a természetben).
4.	USA Agricultural Marketing Resource Center (USA) in Buchmann (2017)	Lovasoktatás, tereplovaglási lehetőség, amely nyereséget biztosít a vállalkozásnak.
5.	Buczek-Kowalik, Klamar & Kozon (2017) (Lengyelország, Szlovákia)	Lovasturizmus, amely megkíván bizonyos fokú edzettséget és professzionális tudást.

Forrás: Tomljenovic et al. (2018) alapján saját szerkesztés

A turista szempontjából aktív lovasturizmus a lovaglás, legyen az néhány órás tereplovaglás, vagy több napos lovastúra. Nem sorolom aktív turisztikai tevékenységek közé a lovasiskolai lovagoltatást, a lovardán belül történő rendszeres osztálylovaglást.

Jelenleg hivatalosan a lovasszolgáltató tevékenység, legyen az akár rendszeres heti szintű lovagló óra, vagy alkalmi vendégek lovaglása, egyformán a turizmus szektorhoz tartozik. Meg kellene különböztetni a lovasoktatást, a sportcélú lovaglást és a hobbilovaglást, más-más szabályozás lenne szükséges a különböző tevékenységekre. Az aktív turizmusban részt vevő turista lovon ül, lovagol, aktív testmozgást végez, akár a lovardán belül, akár szabad terepen, akár csak egy órát, akár több órát vagy több napon át, mindegyike ide sorolható. Az első három definíció többé-kevésbé lefedi az általam leírtakat. Az USA AMRS definícióval azért nem értek egyet, mert ide sorolja a rendszeres lovasoktatást is, hiszen az nyereséget termel. Az 5. definícióval pedig azért nem értek egyet, mert aktív lovasturizmusnak tartom azt is, ha professzionális lovastudással nem rendelkező turisták ülnek lóra, és a lovardán belül vagy kívül, lovaglással töltenek néhány órát. Vannak lovastúra szervezők/vezetők, akik a kezdő lovasokat is kiviszik terepre, megbízható, jó lovakon, esetleg vezetősáron. Természetesen ennek megvannak a maga veszélyei, de a megfelelő vérmérséklettel rendelkező és jól megválasztott lófajta esetén nem fosztanék meg ettől a lovasélménytől senkit, talán belőlük válnak majd a jövő túralovasai.

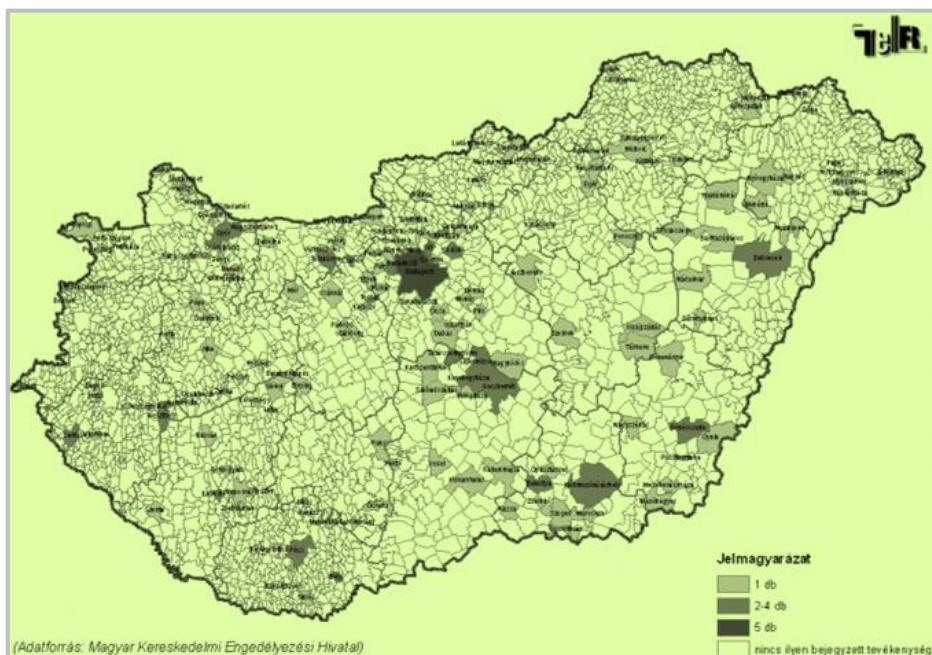
Jogszabályi háttér

A rendszerváltozás óta nagy változásokon ment keresztül hazánkban a lovasélet, jelentősen nőtt a lovardák száma, de ez gyakran a minőség rovására ment. Szükségessé vált a lovakra és a lovardákra vonatkozó jogszabályi háttér rendezése, rendeletek megalkotása, a régiiek frissítése. A jelenleg érvényben lévő lovardai rendelet első verziója 2008-ban keletkezett. (14/2008. (XII. 20.) ÖM *rendelet*. a lovas szolgáltató tevékenységről). A rendelet szabályozta a lovardai körülményeket, a lótartás és a lovaszolgáltatási tevékenységek feltételeit. Később ezt a rendeletet többször módosították, kiegészítették (pl. 31/2013. (VIII. 9.) NGM rendelet). (Például az eredeti szabályzatban lovastúra vezetői végzettséghez kötötték a lovaszolgáltató tevékenységet, később kiegészítették lovasoktatói, lovasedzői, hipoológus, lovaskultúra oktatói végzettséggel.)

Engedély a lovardának

A lovas szolgáltatók engedélyhez kötött gazdasági tevékenységet végeznek, az engedélyt a Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivatal adja ki.

Annak szabályait, hogy ki folytathat ilyen gazdasági tevékenységet, a kereskedelmi jellegű turisztikai szolgáltatási tevékenységek között találjuk (kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény (6/C. §52 (1)). Nyilvántartásuk szerint jelenleg 587 regisztrált lovarda van, ebből 418 lovarda tevékenységei között szerepel a tereplovaglás, túrázás. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy mind a 418 lovarda szervez lovastúrát, tereplovaglási lehetőséget is csak a töredékük biztosít. A legtöbb lovarda a lovasiskolai szintű gyermektömegek lovasoktatásából, vagy/és bértartásból tartja fenn magát. A regisztrált lovardák egy része szervez egy-két órás tereplovaglásokat, de egész napos vagy több napos lovastúra szervezésére csak kevesek vállalkoznak, szerencsére a számuk folyamatosan nő.



1. kép: Nyilvántartásba vett lovas szolgáltatók száma tevékenység szerint: Terep- vagy túralovaglás (2012)

Forrás: TEIR

A lovardák tipizálása

Mint ahogyan korábban utaltam rá, nagyon sokféle formában működhet lovaglást biztosító tevékenység. Nincs két egyforma ló, és nincs két egyforma lovarda sem.

Lovasudvar a gyerekeknek

A gyerekek körében manapság egyre terjed a lovak szeretete, amihez a lovasmesék a tv-ben, a lovakról, lovasokról szóló mesekönyvek is nagyban hozzájárulnak. A gyerekek még nagyon fogékonyak az állatokkal való foglalkozás elsajátítására. A ló azonban veszélyes állat, hiszen nagy, erős, néha kiszámíthatatlan és ijedős. Szerencsére a gyerekekkel foglalkozó lovasudvarokban általában szelíd, jó idegrendszerű, a gyerekeket szerető lovakat válogatnak. Ettől függetlenül a gyerekeknek meg kell tanulniuk, hogy a lovak közelében nem szabad hangoskodni, rohangálni, hogyan kell a lovakat megközelíteni, mit szabad és mit nem a lovak környezetében. Erre lenne alkalmas az „ovilovi”, az iskolai lovasoktatás és a lovasszakörök, ezt tanulják meg a lovastáborokban.

Kezdetben a cél nem a professzionális lovasoktatás, hanem a lovak szeretetének átadása, a lovaskultúra oktatása, a viselkedés, lóismeret, és persze a lovaglás alapjainak elsajátítása. Ha egy gyermek eljut egy bizonyos szintre és nem pusztán a szabadidő hasznos eltöltése lesz a célja, hanem magasabb szinten is szeretne tanulni, akkor átirányítják sportegyesületbe, ahol már szakedzővel folytathatja a munkát.

Ilyen típusú lovaglási lehetőség több is akad a Fertő-tájon. Akad gazdasági tevékenységet folytató nagyüzemi lovasiskolai lovagoltatásra felkészült lovarda és van egy-két lóval rendelkező lótulajdonos.

A Lovarda mint sportegyesület

A legtöbb lovas sportklub, illetve sportegyesület, ha lovardához kötődik, akkor lovaszolgáltató tevékenységet végez, és a Magyar Kereskedelmi és Engedélyezési Hivatal engedélyével rendelkezik. Vannak díjugrató edzővel vagy díjlovas sportoktatóval rendelkező lovardák. Általában ezekben a lovardákban ugró edzéseket vagy profi díjlovas oktatást tartanak. Ahol csak az egyesületi tagok lovagolnak, nem szükséges a Hivatal engedélye, legyen szó díjlovaglásról, díjugratásról, vagy hobbilovaglásról.

Aki versenyzésre, akár díjugratásra, akár díjlovaglásra adja a fejét, az előbb-utóbb a pénzét is adja, egy jó versenyzésre alkalmas ló ára akár kezdő szinten is meglehetősen sok pénzbe kerül. Mind a díjlovaglás, mind

a díjugratás olyan szakág, ahol nem szokás kölcsön lóval versenyezni, - hacsak nem kifejezetten belovagló, lókiképző profi versenyzőről van szó, aki a tulajdonos felkérésére versenyez az eladásra szánt lóval.

Tehát az egyik típusú lovarda az, ahol lehetőség van kezdőként lovagolni tanulni, és van mód a haladóknak edzeni és versenyezni.

Ugyanitt, mivel bértartásra is van lehetőség, hobbi lovasok is lehetnek, rossz időben, fedeles lovardában is lovagolhatnak, jó időben, a szabadban, lovaspályán, vagy terepen. Nincs lehetőség lóbérlésre, nem szerveznek tereplovaglásokat, lovastúrákat, legfeljebb a lovassportklub közössége szervez saját magának nagy ritkán egy-egy kirándulást. A drága versenylovakat egyébként sem szívesen viszik ki a szabad terepre, hiszen egy sérülés végzetes lehet a ló karrierje szempontjából.

A lovarda, ahol lovagolni lehet

Beszéltünk már a lovasudvarról, ahol gyerekek nyüzsögnek a lovak körül. Beszéltünk a lovassportklubról, ahol a kezdők is lovagolhatnak, de szűk a kapacitás, mert itt elsősorban a versenyzők edzései zajlanak, illetve a bértartók lovagolnak.

Van azonban egy harmadik típus, ami, sajnos a mai viszonyok között elég ritka, ezek a tanlovardák, szinte eltűntek a palettáról. Az állami lovardák száma lecsökkent. A tangazdaságok a drága fenntartási költségek és az alacsony bevételi lehetőségek miatt sok esetben leépítették a lovardákat és a jövedelmezőbb ágazatokat erősítették. Ahhoz, hogy egyidőben 10-15 lovas tudjon osztályban lovagolni, 15-20 jól képzett lóra van szükség. 15 ló havi tartási költsége még alaphangon számolva is megüti a félmillió Ft-ot. Márpedig az iskolai lovasoktatás bevezetése feltételezi a tanlovardák meglétét az országban mindenhol, az iskolák számára elérhető távolságban. A jelenlegi tapasztalat az, hogy ahol van a közelben megfelelő lovarda, és az iskolának, a szülőknek, és a gyerekeknek van rá igénye, szülői támogatással megoldják a tanórai keretek között a lovaglást. Nem tartanám helyesnek, ha minden gyereknek kötelező lenne a lovaglás, az iskolai lovasoktatás bevezetésének sem ez volt a célja. De aki szeretne megtanulni lovagolni, annak legyen lehetősége rá, a szülő szabadideje és anyagi lehetősége ne legyen korlátja a gyermek lovasoktatásának. Sajnos az állami támogatás elmaradása e téren azt eredményezte, hogy nem biztosított az országban minden iskolás számára ez a lehetőség.

A tanlovardák egy része még a mai napig állami fenntartású intézményekhez tartoznak, egyetemhez, szakközépiskolához. Vannak természetesen magánkézben lévő, nagy kapacitással rendelkező lovasiskolák is, de

ezek száma elenyésző. A Fertő-tájon két magánkézben lévő lovarda akad, ahol viszonylag nagyobb lólétszámmal osztálylovaglást tartanak, és rövidebb tereplovaglást is szerveznek.

Minél több gyerek ismerkedik meg a lovakkal közelebbről, annál több lovas cseperedik fel, több versenyző, több szabadidős lovas, és nem utolsósorban túralovas válhat belőlük.

2014-ben elvégeztünk egy kérdőíves felmérést a lovasvállalkozások körében, melynek eredménye 80 kitöltött kérdőív volt. A Lovasvállalkozás vezetők nemi aránya 68-32% a férfiak javára. Iskolai végzettségük magasabb, mint a társadalom egészének. A lovasok kétharmada nő (lány), egyharmada férfi (fiú), vannak évek, amikor ez az arányeltérés még ennél is nagyobb. A gyermekek között 90-10% a lány-fiú arány, a felnőttek esetében kiegyenlítettebb a megoszlás.

„A lovasvállalkozások háromnegyedében 1-2 fővel látják el a napi teendőket a lovak körül, holott a vállalkozások 70%-ában bértartást is vállalnak. Az átlagos lólétszám meghaladja a 15-öt bértartott lovakkal együtt. Arra a kérdésre, hogy a lovasvállalkozás kifizetődő-e, az esetek 60%-ában ráfizetésesnek, 36%-ban rentábilisnak és mindössze 2 válaszadó mondta nyereségesnek a vállalkozását.

A lovasoktatást a vállalkozások fele, a tereplovaglást 42%-a, míg az egyéb tevékenységeket, bértartás, lovasterápia, állatsimogató, több mint 30%-a a vállalkozásában fejleszteni szeretné.

A vállalkozások vezetői szerint a bértartás az egyik legjövedelmezőbb tevékenység. Ez az a terület, amely nem ráfizetéses, illetve bevételei képesek arra, hogy az többi tevékenység költségeit részben vagy egészben fedezzék. A megkérdezett vállalkozások tulajdonosai úgy gondolják, hogy a bevételek további forrásai a lovas oktatásban, a lovagoltatásban, a túralovaglásban és esetleg a napközis lovas táborokban rejlenek. Fejlesztendő területként a bértartás színvonalának emelését illetve a lovasterápia bevezetését említették. A lovas tevékenység mellé mindenképpen érdemes kiegészítő tevékenységet választani, mivel a mai bizonytalan feltételek mellett elengedhetetlen a több lábon állás, például éttermi vagy szálláshely szolgáltatás.” (Rhys–Obádovics, 2014)

A lovas szolgáltatók Patkós minősítése

A Magyar Lovas Turisztikai Közhasznú Szövetség 1998 óta működik, mint szakmai érdekvédelmi szervezet. Vezetője Lóska János. Több mint

40 éve vezet lovastúrákat. Magyarországon. 339 lovas turisztikai szolgáltató tagja a szövetségnek. A szövetség fő feladatai közé tartozik a lovas szolgáltatók patkós minősítési rendszerének működtetése, a lovak alkalmassági vizsgáztatása, lovas turisztikai termékek reklám- és marketing-feladatainak ellátása, lovas rendezvények, bemutatók szervezése, lovas szakemberképzés országos megszervezése (MLTKSZ).

A rendszerváltás után a lovas létesítmények 98%-a magánkézbe került, így bárki bármilyen tevékenységet végezhetett, ami a minőség rovására ment. A minőségi szolgáltatáshoz vezető út első lépcsője a Patkós minősítés bevezetése volt. A turistafogadás feltételeinek felmérése elsőként 1998-ban történt meg. A Patkós minősítés során többféle szempontot is mérlegelnek, amelyek kitérnek a környezetre, a lovak életkörülményeire, a fizikai és humán infrastruktúra minőségére és az egyéb rendezvényekre is.

A Patkós minősítés rendszerét a következő táblázat tartalmazza:

2. táblázat: A Patkós minősítés szempontrendszere

Szempont	Tartalom
1. Környezeti szempontok	Természeti adottságok. Parkosítás, a környezet rendje. Az épületek stílusossága, állapota. A lovas szolgáltatásra használt terület alkalmassága, rendje. Higiéniai feltételek biztosítása.
2. A lovak tartásával, alkalmasságával kapcsolatos szempontok	Tartástechnológiai körülmények. A lovak kiképzettségi foka. Kezelhetőség, kapcsolatteremtési készség. A szolgáltatásnak megfelelő alkalmasság. Kondicionális állapot. Egészségügyi állapot
3. A lovas szolgáltatásokkal kapcsolatos szempontok	A lovas szolgáltatások köre. Színvonala. A szerszámok állapota, megfelelő száma, tisztasága, biztonsága, kényelme. A hely marketingje (kiadvány, információs médiák használata stb.) Szolgáltatások ár-érték aránya.
4. Személyi tényezők	A lovas szakember (vezető) alkalmassága. A szolgáltatást végző személyzet alkalmassága. Nyelvtudás. Baleset megelőzés, védelem, biztonság
5. Egyéb programok, lehetőségek	A helyben lévő lehetőségek. A telepen kívül lévő lehetőségek. Garantált állandó rendezvények, programok. Étkeztetés minősége (helyben vagy közelben). Szállás minősége (helyben vagy közelben).

Forrás: MLTKSZ (<https://mltsz.hu/patkos-minosites/>)

A Patkós minősítés 1-5-ig terjed. A különböző szempontok alapján elérhető pontszámok összege határozza meg a végső minősítést. A minősítési kritériumokat a következő táblázat tartalmazza:

3. táblázat: A Patkós minősítés kritériumai

Patkó	Kritériumok
5	Minimum 22 pont, a fő szempontok egyikében sem lehet 4 pont alatti az átlagpontszáma – legalább 10 db alkalmas lóval és felszereléssel rendelkezik – a lovas szolgáltatások 5 témaköréből legalább hármat képes szolgáltatni – legalább 1 fő idegen nyelvet beszélő lovas szakemberrel rendelkezik.
4	Minimum 19 pont, csak egy szempont szerint lehet hármás átlagpontszáma, de ez nem lehet a 2. pont – legalább 8 alkalmas lóval rendelkezik – lovas szolgáltatások 5 témaköréből hármat képes szolgáltatni – van kapcsolódó programja – 1 fő idegen nyelvet beszélő lovas szakemberrel rendelkezik.
3	Minimum 17 pont, a 2. és 3. szempontokban nem lehet 3-nál kevesebb az átlagpontja – lovas szolgáltatásokból két fő témakört tud nyújtani – van kapcsolódó programja – legalább 5 alkalmas lóval rendelkezik.
2	Minimum 15 pont, legalább 4 lóval és felszereléssel rendelkezik – lovas szolgáltatások fő témaköreiből legalább kettőt képes nyújtani – van kapcsolódó programja.
1	Minimum 3 alkalmas lóval és felszereléssel rendelkezik. A 2. és 3. szempont szerinti átlagpontszáma 3-nál nem lehet kevesebb.

Forrás: MLTKSZ (<https://mltsz.hu/patkos-minosites/>)

A kormány a Nemzeti Vidékstratégia részeként 2012. február 29-én elfogadta a Kincsem Nemzeti Lovas Programot, majd az 1061/2012 (III.12.) kormányhatározatban döntött a program végrehajtásának módjáról is. A program célja a lóhasználat és a lovas tevékenység feltételeinek javítása, fejlődési pályára állítása, a fenntarthatóság alapjainak megteremtése, végső soron az, hogy **Magyarország lovasbarát turisztikai desztinációvá váljon**. Ennek érdekében összefogja azokat az intézkedéseket, amelyek a lovaságazat fejlesztését elősegítik és a lovaskultúrát, lovas-turizmust és a lótenyésztést támogatják, valamint a lovasterápia, a lóversenyzés és a lovassportok helyzetét előremozdítják.

Lovasturizmus és a lovastúra útvonalak fejlesztése Magyarországon

A Nemzeti Lovas Program célkitűzései között szerepel a hazai lovastúra útvonalak kijelölése. Az útvonalakon történő tájékozódás segítése GPS

koordinátákkal, illetve jelzőtáblákkal történik majd. A túraútvonalak mentén a szükséges, illetve lehetséges pihenőhelyek, szálláshelyek, és egyéb kiegészítő szolgáltatási (állatorvos, patkolás, stb.) lehetőségek feltérképezése folyamatban van és ezek információs pontokon történő megjelenítésére is sor kerül a jövőben. Ha a program megvalósul, kialakul a Magyarországról induló, döntően a Kárpát-medencére kiterjedő, hálózatszerűen működő, egységes minőségbiztosítással bíró lovastúra útvonal. Ez a világ leghosszabb összefüggő lovastúra útvonala (kb. 10 000 km). Ezzel létrejön a lovasturizmus területén a világon egyedülálló magyar modell. A Nemzeti Lovas Program SWOT elemzéséből a leglényegesebb elemeket a következő táblázat tartalmazza:

4. táblázat: A lovasturizmus SWOT analízise

Erősségek	Lehetőségek
<ul style="list-style-type: none"> • lovas hagyományok • lovas nemzet imázs • szabad tereplovaglási lehetőségek • kiváló terepadottságok • Patkós minősítési rendszer • lovas szolgáltatók rengeteg szintű szabályozása, • lovas szolgáltatók informatikai rendszerre • kiváló lóállomány 	<ul style="list-style-type: none"> • unikális magyar termék az EUROHORSE hálózat • fenntartható turizmus ág • belföldi kereslet növekedés – bevétel növelés • munkahely teremtés • térség népességmegtartó képessége nő • hagyományos lófajták • helyi termékek, magyar termékek • lovas desztináció
Gyengeségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> • szakember hiánya • hálózatok hiánya • hazai termékek presztízs értékű elfogadásának hiánya • fiatalok nem kellően motiváltak 	<ul style="list-style-type: none"> • gazdasági válság hatása a turizmusra • járvány • klímaváltozás • konkurencia a nemzetközi piacon • pénzügyi bizonytalanság

Forrás: Kincsem Nemzeti Lovas Program alapján saját szerkesztés

Egyre több és sokszínűbb a lovastúra kínálat. Az extra magas áron és minőségben szervezett túráktól az önköltségi áron szervezett nomád túrákig mindenféle megtalálható a palettán. Előnyeink közé tartozik a kiváló, nyugodt vérmérsékletű, de temperamentumos magyar lófajták használata, a természeti adottságaink, a talajviszonyok az ország legnagyobb részén kiválóan alkalmasak a terep és túralovaglásokhoz. Magyarországon még szabadon lovagolhatunk, kevés a kerítés, és az erdőtörvény is lehetővé teszi a magánerdőkön való szabad átlovaglást.

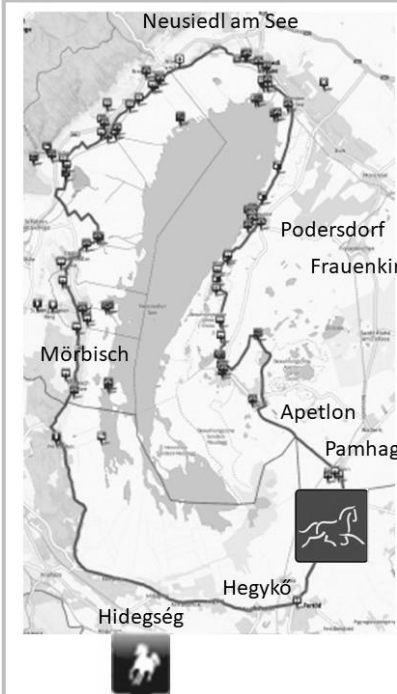
2013-ban megkezdődött a négy nagy EUROHORSE túraútvonalnak lóhátan történő kijelölése, valamint a GPS koordináták rögzítése. Az információs pontok, pihenőhelyek, induló és célállomások, szálláshelyek, istállók kijelölése az első szakaszon megkezdődött (Obádovics-Gelányi 2014). 2021-ben az EUROHORSE 1-es szakaszának Észak-Magyarország és Észak-Alföld területére eső részén a lovasturisztikai fejlesztés megvalósult. A Magyar Lovas Turisztikai Közhasznú Szövetség (MLKTSZ) célja fenntartható, aktív lovasturisztikai hálózat létrehozása. A területen több mint 150 lovas és más turisztikai szolgáltató hálózatba szervezésével a ló és lovas igényeit kielégítő komplex rendszert alkottak. Több mint 1800 km-en és 31 lovasturisztika megállópontra lett kialakítva. A program folytatódik, és remélhetően néhány éven belül az egész ország át- és bejárható lesz lóhátton, bárki otthon az íróasztalánál ülve megtervezheti a túraútvonalat, a pihenőkkel, szálláshelyekkel, étkezési lehetőségekkel együtt.

A túratervezés esetében is vannak veszélyek, amelyek megoldásra várnak. A lovasvállalkozások nehéz és olykor bizonytalan gazdasági helyzete, az időjárás kitérősége – takarmányárak változékonysága – miatt minden túra előtt ellenőrizni kell, hogy a lovas szálláshely valóban működik-e, van kapacitása, takarmánya és lehetősége lovak elszállásolására és a lovasok ellátása is megoldható. A kijelölt lovastúra útvonalak karbantartása a másik probléma. Ha nincs felelős, aki rendszeresen visszavágja a túlburjánzó növényzetet, eltakarítsa a kidőlt fákat, egy idő után lesznek járhatatlan útszakaszok.

Több internetes portál is lehetőséget kínál saját túraútvonalak felöltésére, térképpel, GPS koordinátákkal. Ilyen az *www.endomondo.com* internetes oldalra bárki feltöltheti saját lovastúra útvonalát. Az oldal használata ingyenes, de regisztrációhoz kötött. A közösségi oldalon két lovascsoportot is létrehoztak, „*Lovastúra*” és „*Lovastúra ajánlatok – Tereplovaglás*” címszó alatt. Az előbbi úgy fogalmazta meg a célcsoportot, hogy azoknak szól, akik szeretnek terepre járni, esetleg hosszabb túrákat megtenni lóhátton. Az utóbbi célcsoportja a tereplovaglást keresők és kínálók és itt várják a túra ajánlatokat az egész országból és a határon túlról is.

A Fertő-tájon nagyon fontos lenne a lovasturizmus fejlesztése, szálláshelyek kialakítása, lovaspihenők, megállóbiztosítás. A Fertő-tó körbekerülésére is lenne lehetőség, ha a magyar oldalon az útvonalak a megfelelő módon ki lennének tisztítva. Hiányzik a szállásadók befogadó hozzáállása. Az egy éjszakai vendégeket nem szeretik, lovakra pedig egyáltalán nincsenek és nem is szeretnék felkészülni. Ahol pedig a lovak elszállásolására van mód, ott az emberek számára nincs hely, tehát máshol

éjszakáznak a lovak és máshol a lovasok. Az osztrák oldalon megoldható a lovak és a lovasok elszállásolása egy helyen, de nem olcsó.



The map shows the Fertő-tó (Fertő Lake) area with a route connecting several locations: Neusiedl am See, Podersdorf, Frauenkirchen, Mörbisch, Apetlon, Pamhagen, Hegykő, and Hidegség. A horse icon is placed on the route between Apetlon and Pamhagen.

www.burgenland.info/de/themen/sport/burgenlandimgalopp/mitgliedsbetriebe/nbgld/

- APETLON: Reiterhof Sonja*****
Reiterhof unmittelbar am Reitwanderweg, 5 Kilometer vom Neusiedler See und nahe...
- FRAUENKIRCHEN: Reitstall-Jausenstation Althof Frauenkirchen**
Alter Gutshof 2 Kilometer außerhalb von Frauenkirchen, direkt am Radweg 5...
- MÖRBISCH AM SEE: Golden View Ranch**
Neue Reitsportanlage mit Reithalle (20 x 40 Meter) und Einstellplätzen. Dir...
- NEUSIEDL AM SEE: Neusiedler Csárda*****
Im Stk eines typischen Gutshofes am Ortsrand gelegen, 9 rustikale Doppelzimmer...
- PAMHAGEN: Vila Vita Pannonia******
200 Hektar großes Naturparadies, flexible Planung von Reitstunden und Ausr...
- PODERSDORF: Georgshof*****
Ideale Voraussetzungen für aktive Familienurlaube am Rande des Nationalpark...

2. kép Fertő-tó kerülő lovastúra útvonal és szálláslehetőségek

Forrás: Burgenland info alapján saját szerkesztés

Lovasturizmus a Fertő-tájon

A Fertő-tó környékén – a magyar oldalon lévő településeken több lovarda található. Ezek egy része versenysport istálló, vagy bértartó hely, van lovasiskola, de túrázással, túraszervezéssel csak a Fertő-parti Lovasklub foglalkozik.

Az ide látogató turisták, akik lovagolni szeretnének a nyaralásuk ideje alatt, nem igazán találnak lovaglási lehetőséget a környéken. A Fertő-parti Lovasklub nem lovarda, a Lovasklub tagjai saját lovaikkal vesznek részt a lovasklub életében. Az Egyesület céljai a magánlovasok és lóbartók, a ló- és lovassport iránt érdeklődő személyek összefogása, a lovas kultúra fejlesztése, terjesztése, a lovas hagyományok ápolása, hagyományteremtő

versenyek és a turizmus továbbfejlesztését szolgáló színvonalas bemutatók tartása, nem utolsósorban az utánpótlás, a gyermek,- és fiatalok nevelése, támogatása.

Céljaik elérése érdekében az óvodás gyerekeknek „*ovilovit*” tartanak heti rendszerességgel, a kisiskolásoknak pedig „*isilovit*” szerveznek. Akik pedig komolyabban szeretnének lovagolni, azoknak díjlovas edzőt, és díjugrató edzőt is tudnak ajánlani. Sajnos egy nagyobb kapacitású lovasiskola megszüntette a lovasoktatást, béristállóként működik és sportolók edzésével foglalkozik, így a tömegek kiszolgálására alkalmas lovasiskola a környék nagy hiányossága. Sopronban és közvetlen közelében van három fedeles lovardával is rendelkező lovasiskola, azonban Soprontól keletre elsősorban sportolók – versenyzők – részére fenntartott lovardák vannak. Pedig a jövő lovasai, lovastúrázói a jelen kislovasaiból lesznek, így az utánpótlás nevelésére feltétlen szükség van.

A Fertő-parti Lovasklub részt vesz az Alpokalja Fertő Táj Vidékfejlesztési Egyesület *Élménytúrák a Tavak mentén* című turisztikai projektjében. A Projekt a Tisza-tó és a Fertő-tó turizmusának fellendítését szolgálja. Ennek keretében olyan honlapot hoztak létre, amelyen a környék gyalogos, kerékpáros, vízi és lovastúráit hirdetik, túravezetőket és szállásokat is ajánlanak. A Fertő-parti Lovasklub évi rendszeres garantált lovastúrái közé tartozik a *Széchenyiek nyomában* című lovastúra. A környék lovasai, lovaskocsiai vesznek részt a túrán, a lovasszekerek pedig megtekinthetők a családtagokkal, ismerősökkel és turistákkal.

Általában 8-12 háttal és 6-8 lovaskocsi jön össze egy-egy alkalommal. Időnként családtagok kerékpárral is csatlakoznak a túrához. A túraútvonal nagyrésze kétkeréken is járható, ahol pedig nem, ott van a közelben alternatív útvonal a számukra. A túrákon a lovaglás, lovaskocsis kirándulás mellett a kultúrkörnyezet megismerése is cél.

Széchenyiek nyomában túraútvonal

Az Alpokalja Fertő-táj Vidékfejlesztési Egyesület projektje keretében egyrészt túravezetők képzésére, másrészt olyan honlap létrehozására került sor, amely kielégíti a túrázni vágyó turisták információigényeit. 30 garantált túra szerepel a kínálatban, amelyek sorában két lovastúra van a Fertő-parti Lovasklub szervezésében. Ezek közül az egyik a *Széchenyiek nyomában* c. túra, amely nem csupán a lovaglást, lovaskocsikázást jelenti, hanem a térség Széchenyi örökségét is megismerteti a résztvevőkkel.

A túra hirdetése

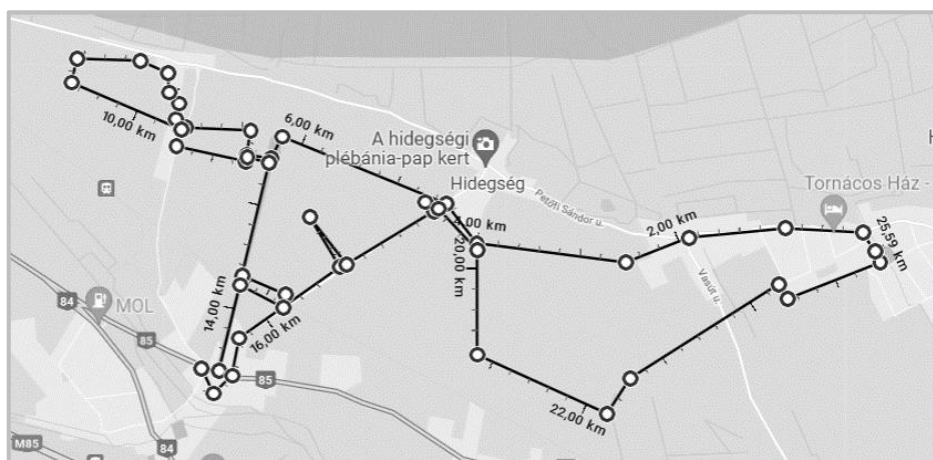
A túra pontos neve: Széchenyiek nyomában

A lovastúra Hegykőről a lovaspályától indul, majd Fertőhomok-Hidegség határában haladva érkezik Széchenyi Béla és Erdődy Hanna sírjához, amely a híres Hársfasor végén található. A Gróf Széchenyi Ferenc által építtetett fertőbozi Gloriett kilátó a következő állomás, ahonnan páratlan kilátás nyílik a Fertő tóra. Innen a hársfasoron keresztül Nagycenkre a Széchenyi Kastélyhoz vezet az út. A Kastély parkjában van egy hosszabb pihenő, piknikebéddel, közben van lehetőség a Múzeum és a Széchenyi Mauzóleum megtekintésére is. A pihenőt követően a hársfasorról a hidegségi útra térve Hidegség határában, a Toronyhegyi pajtában és a mellette található csószkunyhóknál várják a társaságot pálinka és helyi termék kóstolóval. Innen már hazafelé vezet az út.

Csatlakozhatnak saját lóval rendelkező lovasok, a családtagoknak és érdeklődőknek pedig jut a hely a 16 fős sétakocsik egyikén. A túra hossza 28-29 km. Látnivalók útközben: Széchenyi Béla és Erdődy Hanna sírja, Gloriett (Fertőboz), Széchenyi Hársfasor, Széchenyi Kastély Nagycenk, Ilona Major Hidegség.

Gyülekező 9.00–9.30 között Hegykőn a lovaspálya melletti füves területen. Elhelyezkedés a lovaskocsikon, köszöntő. Indulás 9.30-kor, várható érkezés 16.00–17.00 óra között.

A túra találkozási helye, GPS-koordináta: Hegykői Lovaspálya 47.619478, 16.791107



3. kép: A „Széchenyiek nyomában” című lovastúra útvonalterve

Forrás: <https://www.google.hu/maps>



4. kép: Látnivalók a lovastúra során

Forrás: www.nagycenk.hu; Horváth Ágnes Ilona Major; Fertő-parti Lovasklub

Összegzés

Európa legtöbb országában a természetes környezetben való lovaglás a zárt magánterületek és magán utak miatt szinte már lehetetlen. Óriási előnyünk, hogy hazánk legszebb tájain, rétjein, erdeiben még szabadon lovagolhatunk. Meg kell őrizni a terepen való szabad lovaglás lehetőségét. A hazai lovasturizmus az utóbbi években újra népszerűvé vált. Egyre többen fedezik fel a lovasiskolákat és lovastanyákat, hogy több-kevesebb időt töltsenek a szabadban lóháton, vagy nézzenek meg egyre színvonalasabbá váló lovasbemutatókat. A lovastelepek szolgáltatásainak bővülésével egyre több vendéget nyer magának a lovasturizmus.

A lovasturizmus fejlesztése a vidék egyik fontos kitörési pontja lehet. A lovastúra útvonalak mentén a kapcsolódó szolgáltatások számos munkahelyet biztosítanak. Nélkülözhetetlen azonban a lovastúrák szervezésé-

hez és szálláshely szolgáltatáshoz alkalmas lovasegyesületek, és a főszeplők, a lovak számának és minőségének ismerete, feltérképezése. A Magyar Lovas Turisztikai Szövetség szervezésében elkezdődött ez a folyamat. Remélhetően néhány éven belül bárki számára elérhető lesz a térképi megjelenítésű, GPS koordinátákkal ellátott, szolgáltatásokkal kiegészített információs portál.

A fentiekhez még azt is hozzá kell tennünk, hogy nagyon fontos nem csak a lovasoknak, hogy lovas kultúrát, erkölcsöt és etikát tanuljanak, ez éppúgy fontos az egész társadalomnak, hiszen ha fejlett hazai lovasturizmust szeretnénk, akkor ehhez befogadóvá kell tenni a teljes magyar társadalmat. A lovaskultúra oktatását kicsi korban kell kezdeni, hogy a jó lehetőségeket később biztonságosan tudják kihasználni és élvezni, vagy legalább támogatón elviselni.

A szabadidő kihasználásának a lovastúra egy sok szépséget, örömet adó, egészséges formája. A tanulmányban igyekeztünk bemutatni a lovas túrázás sokszínűségét, ezen keresztül megpróbáltuk érzékeltetni milyen széles társadalmi réteget érinthet az aktív kikapcsolódás e fajtája. A bemutatott igények sokszínűsége, a lovastúrát szükségszerűen kiegészítő (étkezés, szállás, takarmányozás), illetve ahhoz könnyen kapcsolható egyéb szolgáltatások (wellness, gasztronómia, kulturális programok, stb.) lényeges turisztikai potenciállal kecsegtetnek a lovas ágazat fejlesztésének révén.

Felhasznált irodalom

- Buchmann, A. (2017): "Insights into domestic horse tourism: the case study of Lake Macquarie. NSW, Australia", *Current Issues in Tourism*, 20(3), 261-277.
DOI: <https://doi.org/10.1080/13683500.2014.887058>
- Buczek-Kowalik, M. – Klamár, R. – Kozoň, J. (2017): "Equestrian tourism as an offer of rural tourism -study on the selected examples from Podkarpackie Province (Poland) and Prešov Province (Slovakia)". *European Journal of Service Management*, 23(3), 5-12. DOI: <https://doi.org/10.18276/ejasm.2017.23-01>
- Győrffy-Villám A. (2001): *A lovasturizmus kézikönyve*, Mezőgazda Kiadó, Budapest
- Kozak, M. W. (2013): *Equestrian Tourism in Poland: Status, Opportunities, and Barriers Affecting Local Development*. *Folia Turistica*, vol. 28 (2)2013, Cracow: University School of Physical Education, ss. 205-226.
- Lóska J. (2007): *Az Észak-magyarországi és Észak-alföldi régió lovas turizmusának helyzete és kibontakozásának lehetőségei*.
http://www.logogyasz.hu/_data/VFS_a2b2460a47cc158bac7680d17412aa3f.pdf

- Nagy I. (2000): Lovas vadászatok, falkavadászat, falkászat, vadászlovaglás. Lapu Bt., Budapest, ISBN: 963-858-475-0
- Németh A. (2004): Lovasturizmus Magyarországon. GAZDÁLKODÁS: Scientific Journal on Agricultural Economics, 48(80-2016-637), 95. [23]
- Obádovics, Cs. – Rhys, E. (2015): Lovak Norvégiában és Magyarországon. In: Darabos, F. – Ivancsóné Horváth Zs. (eds.): „turizmus határok nélkül” VII. Nemzetközi Turizmus Konferencia 2015. Tanulmányok. Győr, NYME Apáczai Csere János Kar, (2015) pp. 107-122. 15 p. ISBN: ISBN 978-963-334-234-3

Internetes források

- <http://www.burgenland.info/en/themen/sport/riding/> (2014.04.01)
- <https://fite-net.org/en/> (FITE)
- <https://www.lovaskalendarium.com/news/a-lovas-turizmus-multja-jelene-es-lehetosegei> (Komjáthy András interjú, 2017: A lovas turizmus múltja, jelene és lehetőségei.)
- http://www.logogyasz.hu/_data/VFS_c8c9c84eaf138481b7f851359d7edf4.pdf
(Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia Lovasturizmus termékfejlesztési stratégia 2007–2013. Magyar Turizmus ZRT, MLTKSZ 2009.)
- https://mkeh.gov.hu/hivatal/kozerdeku_adatok_2013/tevekenysegre_mukodesre_vonatkozo_adatok/nyilvantartasok
- <http://www.mlosz.hu/nlp/nlp.html> (Kincsem Nemzeti Lovasprogram, 2012)
- <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0500164.tv> (Kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény (6/C. §52 (1).)
- <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0800014.onm> (A 14/2008. (XII. 20.) a lovas szolgáltató tevékenységről szóló ÖM rendeletben (13.§))
- <https://szakkepesites.hu/okj/tanfolyamok/lovastura-vezeto>
- <https://mltsz.hu/patkos-minosites>
- <https://docplayer.hu/5172814-A-lovasturisztikai-fejlesztések-lehetosegei-a-2014-2020-as-tervidoszakban.html> (Lóska János előadása: A lovasturisztikai fejlesztések lehetőségei a 2014-2020-as tervidőszakban)
- <https://turizmus.com/utazas-kozlekedes/lovas-barangolas-magyarorszag-első-euro-horse-utvonalan-1177863>
- http://abracabra.atw.hu/Lotenyesztes/doc/Lotenyesztesunk_tortenete.doc (Lótenyésztésünk története)